

**ՆՈՐ ՀԱԶԱՐԱՄՅԱԿԻ  
ՀՈՒՄԱՆԻՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱԴԻԳՄԱՅԻ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՉ**

**ԱՍԱՏՐՅԱՆ Գ. Ե.**

Փիլիսոփայությունն արդի դարաշրջանում հայտնվել է մեծ ու ճակատագրական ընտրության առջև՝ պետք է ժամանակակից հասարակության մեջ հանդես գա որպես ազդեցիկ հակակշիռ այն բացասական միտումներին, որոնք տանում են դեպի հասարակական կյանքի ապահումանիզացիա, դրա ներդաշնակության խախտում: Իսկ նման հակակշիռի դեր կարող է կատարել ոչ ամեն տիպի փիլիսոփայություն, այլ միայն այն, որը ներթափանցված է հումանիստական շնչով, բարոյական խոր բովանդակությամբ: Հումանիզմով տոգորված գաղափարները պարունակում են այն ամենը, ինչ մարդուն անհրաժեշտ է աշխարհը, իր գոյության իմաստը և մարդկային կոչումն ըմբռնելու համար: Այս համատեքստում հումանիզմը՝ որպես աշխարհայացքային հիմնարար սկզբունք և մշակութային ինքնատիպ երևույթ, դառնում է նոր դարաշրջանի յուրահատուկ պարադիգմա, III հազարամյակի արժեքային համակարգում ձեռք բերում համամարդկային, համամոլորակային արժեքի կարգավիճակ:

Հումանիզմը բացառիկ դեր է խաղացել անտրոպոսոցիոգենեզի բոլոր փուլերում, մարդկային հասարակության զարգացման բոլոր աստիճաններում: Նա իր ուրույն կնիքն է դրել արդի քաղաքակրթության ամբողջ նկարագրի վրա՝ ծառայելով որպես կենարար աղբյուր, որի բարերար ազդեցությամբ է զարգացել համաշխարհային պատմությունն իր ամբողջության մեջ: Սակայն սոցիալական կյանքի մի շարք բացասական իրողությունների, հումանիզմի հակոտնյանների, նոր հազարամյակի բարդ ու սուր հիմնախնդիրների ճնշման տակ անցյալի գիրկն է անցնում Վերածննդի դարաշրջանի և Լուսավորականության խանդավառությունը, որը դարեր շարունակ ոգեշնչում էր իր հետևորդներին՝ ինչպես լիբերալիզմի գաղափարախոսությանը, այնպես էլ սոցիալիստական ուսմունքներին: Եվ ավանդական, դասական հումանիզմը մեր օրերում հայտնվել է ճգնաժամի մեջ:

Մարդկությունը թնակոյսել է պատմական զարգացման սկզբունքորեն նոր, անսովոր դարաշրջան: Նոր ժամանակների առավել բնորոշ գիծը հասարակական զարգացման դինամիզմի աննախադեպ աճն է, աշխարհում կատարվող խոր ու արմատական փոփոխությունները, որոնք շոշափում են կյանքի բոլոր ոլորտները, մարդկային կեցության բուն հիմքերը: Սակայն այդ փոփոխություններն ու զարգացումներն իրենց մի շարք կողմերով հակասական են ու մտահոգիչ: Նոր՝ տեխնածին քաղաքակրթությունը կյանքը դարձրել է անհամեմատ ավելի հարմարավետ, բայց բնավ ոչ ավելի մարդկային: Մարդկությունը հայտնվել է գեդոնիզմի, կոնֆորմիզմի և այլնի գայթակղության

առջև: Արմատներ են գցում ընչաքաղցությունն ու սպառողական հոգեբանությունը, տիրապետող են դառնում անգուսպ անհատապաշտությունն ու էսասիրությունը՝ ընդդեմ այլասիրության ու կոլեկտիվիզմի:

Անհանգստություն ու տագնապ է հարուցում նաև սոցիալ-քաղաքական ու կրոնաէթնիկական հակադիր ուժերի բախման թատերաբեմ դարձած արդի աշխարհի պատկերը: Ստորադասվում ու անտեսվում են փոքր երկրների ու ժողովուրդների շահերը: Մարդիկ օտարանում են միմյանցից, կտրվում հոգևոր արժեքներից, դաս չեն քաղում նույնիսկ անցյալի առավել ողբերգական էջերից, իրավացի էր Հեգելը, որը, վկայակոչելով պատմությունն ու փորձը, տարակուսած նշում էր, որ ժողովուրդներն ու նրանց կառավարությունները ոչինչ չեն սովորել պատմության դասերից՝ դրանք դիտելով ժամանակների ընդհանուր շղթայից դուրս: Արմատավորվում է բռնության, կոպիտ ուժի ու դաժանության պաշտամունքը, որը էսասիրության, ընչաքաղցության, հարստացման ծարավի և ներկա աշխարհի արժեքների սանդղակի վերին տեղերում հայտնված մյուս բացասական դրսևորումների հետ գուգակցված՝ տարանջատում է մարդկանց, ջլատում նրանց ուժերը, ստեղծում համընդհանուր առճակատման մթնոլորտ:

Եվ գտնվելով հոգևոր-բարոյական ռեֆլեքսիայի կենտրոնում՝ հումանիզմը հայտնվել է բախտորոշ ընտրության առջև, որից և կախված է այն հարցի լուծումը, թե որքանով մարդը կդառնա ավելի մարդկային, կծառայի իր վեհ կոչմանը: Այդ հարցի լուծումը մեծապես պայմանավորված է այն հիմնախնդիրների բնույթով, որոնց հետ բախվում է մարդկությունը ներկա դարաշրջանում: Արդի գիտատեխնիկական ու տեխնոլոգիական առաջընթացն անկասելիորեն տանում է դեպի գլոբալ աշխարհի ձևավորում: Գլոբալացումը ներկա աշխարհում դարձել է համաաշխարհային զարգացման համընդհանուր, մշտական գործոն, որի հիմքում ընկած է գիտատեխնիկական հեղափոխության նոր՝ տեղեկատվական փուլը: Գիտատեխնիկական հեղափոխությունը ներթափանցելով տեղեկատվության ոլորտ՝ անմիջականորեն շոշափում է մարդկային գործունեության բոլոր տեսակների համար կարևոր նշանակություն ունեցող այնպիսի գործընթացներ, ինչպիսիք են գլոբալ մասշտաբներով տեղեկատվության ստեղծումը, մշակումը, պահպանումն ու փոխանցումը: Տնտեսական, սոցիալական ու քաղաքական կյանքում արմատական փոխակերպումների հետ մեկտեղ այն լուրջ փոփոխություններ է առաջ բերում նաև հոգևոր ոլորտում, մարդկանց գիտակցության ու հոգեբանության մեջ:

Ներկայումս, երբ մարդկությունն ապրում է գլոբալ փոփոխությունների, սոցիալ-քաղաքական խոր տեղաշարժերի և տեխնոլոգիական հեղափոխության ժամանակաշրջան, որն արդեն մոտ ապագայում կարող է հասցնել քաղաքակրթության զարգացման արմատական, որակական փոփոխությունների, աշխարհի նոր սոցիալական պատկերի ստեղծման, բացառիկ նշանակություն են ձեռք բերում և առաջին պլան մղվում ժամանակակից գլոբալ հասարակությունը բնութագրելու, այժմյան քաղաքակրթության ճգնաժամային երեվոյթների արմատները բացահայտելու,

մարդկության զարգացման ռացիոնալ ուղիներ որոնելու, հասարակական առաջընթացին ուղեկցող բացասական դրսևորումները կանխելու և այդ ամենի հետ կապված՝ համաշխարհային պատմության արդի փուլի պահանջմունքներին համահունչ՝ աշխարհայացքային կողմնորոշիչներ, համամարդկային նոր ուսմունք մշակելու հարցերը: Արդի քաղաքակրթության ճգնաժամային երևույթներին, սոցիալական նոր իրականությանը, III հազարամյակի մարտահրավերներին դեմ-հանդիման մարդկությունն զգում է, մի կողմից, անցյալի հումանիստական ժառանգության յուրացման, դասական հումանիստական արժեքների իմաստավորման<sup>1</sup>, մյուս կողմից՝ հումանիզմի հիմնախնդրի նկատմամբ նոր մոտեցումների, հումանիստական նոր պարադիգմայի մշակման կարիք, որը պիտի էլնի մեր դարաշրջանի յուրատիպ առանձնահատկություններից, սոցիալ-պատմական նոր իրողություններից, մարդկության առջև ծառացած մեծ ու մասշտաբային հիմնախնդիրներից, մարդու և հասարակության միջև կապերի նոր բնույթից և առաջարկի ճգնաժամային հասարակությունից դուրս գալու ռացիոնալ ելքեր, մատնանշի արդի դարաշրջանի հիմնախնդիրների լուծման հուսալի ուղիներ և միջոցներ: Այդ նոր ուսմունքը մենք անվանում ենք «բանական հումանիզմ»:

Հումանիստական նոր պարադիգմայի միջուկը նրա աշխարհիկ բովանդակությունն է, որը կողմնորոշված է դեպի իրականությունը, մարդկային կյանքը: Դա գիտական, մատերիալիստական աշխարհայացք է, որն ամուր խարսխված է մտածող բանականության, ratio-ի պատվանդանի, արդի գիտության նվաճումների վրա և հանդես է գալիս ընդդեմ հակաբանականի ու իռացիոնալիզմի զանազան դրսևորումների: Գիտականությունն ու ռացիոնալությունը կազմում են արդի հումանիզմի ուժի ու կենսունակության աղբյուրը: Ռացիոնալությունը՝ որպես համամարդկային նոր ուսմունքի առավել կարևոր հատկանիշ, ձեռք է բերում հատուկ ու անփոխարինելի արժեք: «Եթե մենք նվիրվենք բանականության լույսի որոնմանը, - գրում է Ա. Շվեյցերը, - ապա չենք իջնի մինչև այն սերնդի աստիճանը, որն ընդունակ չէ ոչ մի սխրանքի, այլ կխանդավառվենք մեծ ու խոր իդեալների մեծ ու խոր բուռն

<sup>1</sup> Հումանիզմի ամբողջական հիմնախնդիրը մենք հանգեցնում ենք նրա 3 առավել կարևոր, հիմնարար հայեցակետերին: Դրանցից առաջինը հումանիզմի ընդհանուր-աշխարհայացքային, տեսական-փիլիսոփայական հայեցակետն է, որը ելնում է մարդու՝ որպես բնության բարձրագույն ստեղծագործության, բացարձակ արժեքի, Տիեզերքի յուրահատուկ կենտրոնի ըմբռնումից: Երկրորդը հումանիստական հրամայականն է և հանգում է աշխարհում այնպիսի պայմանների ստեղծմանը, որոնք ապահովեն մարդկային անհատի ազատ ու անկաշկանդ զարգացումը, նրա ֆիզիկական ու հոգևոր ներունակության լիակատար դրսևորումը: Երրորդը հումանիզմի բարոյագիտական հայեցակետն է, որի առանցքն է կազմում անհատական ու հասարակական գիտակցության մեջ հումանիզմի գաղափարների սերմանումը, հումանիստական սկզբունքների ու նորմերի հետևողական ներդրումը ազգերի ու ժողովուրդների, բոլոր մարդկանց փոխհարաբերություններում, հումանիստական էթիկայի պահանջների անվերապահ կատարումը բոլոր անհատների ու ամբողջությամբ վերցրած՝ հանրության կողմից:

զգացմունքով»<sup>2</sup>: Այդ պատճառով մարդկության նոր դարաշրջանը պետք է սկսվի հումանիստական նոր աշխարհայացքից, որը պետք է լինի «մտածող աշխարհայացք», քանզի «Միայն մշտապես մտածող աշխարհայացքին դիմելիս կարող են արթնանալ մարդու հոգևոր բոլոր ընդունակությունները»<sup>3</sup>, միայն մտածող աշխարհայացքի խորացման ուղիով է հնարավոր դուրս գալ թավուտ անտառից, որտեղ մենք մոլորվել ենք<sup>4</sup>: Եվ ընդհանրապես՝ «ցանկացած իրական առաջադիմություն աշխարհում կանխորոշված է վերջին հաշվով ռացիոնալիզմով»<sup>5</sup>:

Արդի հումանիզմի կարևոր հատկանիշներից է նրա համամարդկային, մոլորակային ուղղվածությունը, որին բնորոշ են ինչպես հումանիստական աշխարհայացքի հիմնարար սկզբունքների կիրառումն ու տարածումը համաշխարհային մասշտաբի իրադարձությունների վրա, այնպես էլ այն, որ նա իր մի շարք չափումներով բաց է՝ հարաբերվելու ամենատարբեր՝ փիլիսոփայական, բարոյական, էկոլոգիական, քաղաքական և այլ դոկտրինաների ու ծրագրերի հետ: Այդ առումով շատ կարևոր է գլոբալ բարոյականության նորմերի մշակումը գլոբալ հանրության համար, որը նրա անդամներից յուրաքանչյուրին թույլ կտար վեր բարձրանալ առօրյա անձնական շահերի անձկությունից ու սահմանափակությունից և առաջին պլան մղել համամարդկային շահերն ու սկզբունքները: Արդի հումանիզմի իդեալը համակողմանիորեն զարգացած անհատն է՝ օժտված գիտական, դիալեկտիկական-մատերիալիստական աշխարհայացքով, համամարդկային շահերի գիտակցմամբ, բարոյական մաքրությամբ, հոգևոր հարստությամբ ու ֆիզիկական կատարելությամբ: Այս առումով հատուկ նշանակություն են ձեռք բերում անհատի հումանիստական գիտակցության սահմանների ընդլայնումը, մարդկայնության իսկական հնարավորությունների բացահայտումն այն հաշվով, որ նա արիություն ունենա իր վրա վերցնելու պատասխանատվությունն աշխարհի ճակատագրի, համայն մարդկության ճակատագրի համար, հասնի մարդկայնության այնպիսի հասուն մակարդակի, երբ համայն մարդկության հիմնախնդիրներն ու հոգսերը դառնում են անձնական հիմնախնդիրներ ու հոգսեր:

Հումանիստական նոր պարադիգմայի մյուս կարևոր առանձնահատկությունը տարբեր ազգերի ու ժողովուրդների, մշակույթների ու քաղաքակրթությունների փոխհարաբերությունների նոր ըմբռնումն է, նրանց շփումների ու համագործակցության նկատմամբ ոչ ավանդական մոտեցումը, դրանց դերի ու նշանակության նորովի իմաստավորումը: Ազգային, մշակութային մեկուսացման ձգտումը, ուրիշ մշակույթների նկատմամբ նիհիլիստական, մերժողական վերաբերմունքը, առավել ևս՝ անհանդուրժողականությունը հակասում են նոր ժամանակների ոգուն, մշակույթների զարգացմանը: Ոչ մի մշակույթ իր ինքնատիպությամբ ու արժեքավորությամբ հանդերձ՝ ինքնաբավ ու կատարյալ չէ,

<sup>2</sup> Швейцер А. Культура и этика (перевод с немецкого), М., 1973, с. 83.

<sup>3</sup> Նույն տեղում, էջ 82:

<sup>4</sup> Նույն տեղում, էջ 84:

<sup>5</sup> Նույն տեղում:

չի կարող մեկուսանալ ու պարփակվել սեփական պատյանի մեջ և իր նեղ սահմաններից դուրս գալու, մյուս մշակույթների հետ շփման ու համագործակցության կարիք է զգում: Հենց մյուս մշակույթների հետ ակտիվ շփման ու համագործակցության միջոցով կարող է բացահայտվել այն ստեղծագործական ներուժը, որը պարունակում է տվյալ մշակույթը:

Այս համատեքստում ուշագրավ է հումանիզմի և գլոբալացման փոխհարաբերության հարցը: Գլոբալացումը բարդ ֆենոմեն է՝ իրեն հատուկ բազմաբնույթ դրսևորումներով: Որպես հոգևոր-բարոյական իմաստից զուրկ տոտալ երևույթ՝ գլոբալացումը շատ հաճախ իր ուղին հարթում է որպես բիրտ, կույր ու անդեմ սոցիալական տարերք՝ զուրկ հումանիստական բովանդակությունից, անհաղորդ ու անտարբեր մարդկային կյանքի հոգևոր կողմի, ոչ միայն առանձին անհատների, այլև ամբողջ ազգերի ու ժողովուրդների ճակատագրի նկատմամբ: Ուստի չափազանց կարևոր է՝ թույլ չտալ, որ գլոբալացումն իր հետ բերի սերունդների հոգևոր կյանքի աղքատացում, մշակույթների և քաղաքակրթությունների համահարթեցում, նրանց միասնականացում, ազգային (էթնիկական) և կրոնական (կոնֆեսիոնալ) առանձնահատկությունների ու ինքնատիպության ջնջում, լեզվամշակութային բազմազանության վերացում:

Հումանիզմի գաղափարներն ընդունակ են հուսալի կամուրջներ գցել սոցիալական, մշակութային, էթնիկական ու կրոնադավանաբանական տարանջատիչ գծերի վրա՝ դրանով իսկ իրենց նպաստը բերելով տարբեր երկրների համագործակցությանն ու ժողովուրդների բարօրությանը: Միայն հումանիզմի կենարար գաղափարներով, փոխըմբռնման ու համերաշխության ընդհանուր ոգով տոգորված քաղաքակրթությունների ու մշակույթների, արդի հասարակության բոլոր առողջ ու կենսունակ ուժերի համատեղ ջանքերով է հնարավոր պատենշ դնել գլոբալացման բացասական դրսևորումների, դրա «կողմնակի արդյունքների» դեմ, գլոբալացման կույր ու տարերային գործընթացներին հակադրել ռացիոնալ ու արգասավոր պատկերացումները:

Դեռ, անշուշտ, կարող է օգտակար լինել նաև 2000 թ. «Հազարամյակի հռչակագրում» ձևակերպված զարգացման նպատակների իրականացման գործում, որը բոլոր երկրներն ընդունել են որպես կողմնորոշիչ՝ XXI դարում ավելի ներդաշնակ ու կատարյալ աշխարհի կառուցման համար:

Նոր պայմաններում, երբ մարդկությունը հայտնվել է տեխնաձին քաղաքակրթության արժեքների վերաիմաստավորման ու դրանք նորերով փոխարինելու անհրաժեշտության առջև, և մարդու համար գլխավորը դառնում է նրա վերափոխիչ գործունեությունը, աշխարհի նկատմամբ նրա արժեքային նոր վերաբերմունքը՝ խիստ արդիական է դառնում նաև բռնության՝ որպես սոցիալական ուժի նկատմամբ վերաբերմունքի հարցը՝ բռնությունը մերժելու և ու հասարակական կյանքից դուրս մղելու առումով: Բռնությունը մերժելու հիմքում ընկած է այն հայեցակարգային սկզբունքը, համաձայն որի, մարդկային հոգին բարու և չարի բախումների ասպարեզ է: Այդ պատճառով, մարդու մեջ շեշտը միայն չարության վրա դնելը նշանակում է հանիրավի

նսեմացնել նրան: Մյուս կողմից՝ ոչ օբյեկտիվ ու միակողմանի կլինե՞ր մարդուն անսահման բարություն և միայն բարություն վերագրելը: Այս հակասության լուծումը տալիս է մարդու բարոյական ամբիվալենտության ընդունումը, որի դեպքում շեշտը դրվում է մարդու մեջ եղած բարու սկզբունքի, դրա մշակման ու խորացման վրա: Բռնության մերժման ու սոցիալական կյանքից դրա դուրսմղման սկզբունքը դառնում է հումանիստական նոր ուսմունքի հենասյուներից մեկը, իսկ հումանիստական իդեալի ճակատագիրը կապվում է ճնշելու և գերիշխելու գաղափարից հրաժարվելու և ազատություն ընդունելու հետ: Բռնությունը, անհանդուրժողականությունն ու առճակատումը հուսալի խորհրդատուներ չեն, դրանք չեն կարող հանգեցնել ճիշտ ու արդարացի լուծումների: Նման եղանակով հակամարտությունը չի լուծվում, այլ ժամանակավորապես «հարթվում» է ուժի դիրքերից, որպեսզի այլ պահի նորից ասպարեզ գա՝ բայց արդեն ավելի բարդացած ու սրված, ավելի ծանր ու վտանգավոր հետևանքներով հղի:

Իսկ դա նշանակում է, որ սոցիալական հակամարտություններից ու կոլիզիաներից ելքը պետք է փնտրել ոչ թե բռնության, բիրտ ուժի կիրառման, այլև հանդուրժողականության ու փոխզիջումների մեջ: Եվ Յ. Հաբերմասի այն դրույթը, որ եթե XIX-XX դդ. մարդն իրեն դրսևորել է որպես անհաշտ, առճակատող, ապա մեր օրերում պիտի դառնա համաձայնություն փնտրող, փոխզիջման ձգտող էակ՝ պետք է վերաբերի ոչ միայն առանձին վերցրած մարդկանց, այլև համայն մարդկությանը, բոլոր մշակույթներին ու քաղաքակրթություններին, քանզի տարբեր մշակույթների ու քաղաքակրթությունների միջև երկխոսությունը մեր ժամանակներում ավելի ու ավելի է դառնում ինչպես նրանց խաղաղ գոյակցության, այնպես էլ փոխըմբռնման ու համագործակցության, փոխադարձ ներթափանցման ու հարստացման անփոխարինելի միջոց:

Այս պահանջների ոգով պետք է ընթանա նաև հակադիր ու իրարամերժ գաղափարների պայքարը:

Աշխարհում ավելի ու ավելի է ամրապնդվում «նոր մտածողության» գաղափարը, որի հիմքում ընկած է դասակարգային միակողմանի մոտեցման նկատմամբ համամարդկային, գլոբալ արժեքների ու հիմնահարցերի առաջնայնության, հասարակարգային գործընթացների նկատմամբ քաղաքակրթական ընդհանուր գործընթացների գերակայության հայեցակարգը<sup>6</sup>: Այս գաղափարներն արտացոլում են գտել գլոբալ հիմնախնդիրների փիլիսոփայության նոր ըմբռնման, առաջընթացի (այդ թվում՝ գիտատեխնիկական) «մարդկային չափման» մեկնաբանման, մարդու և հումանիզմի գերակայության ճանաչման, նոր

<sup>6</sup> Այս մասին մանրամասն տե՛ս **Фролов И. Т.** Загадка жизни и тайна человека: поиски и заблуждения (Вопросы философии, 1999, N 8), նաև <http://www.frolov-it.ru/interview.html>

քաղաքակրթության մասին պատկերացումների մեջ, որտեղ մարդը, նրա զարգացումը դառնում են «ինքնանպատակ» և «բոլոր իրերի չափանիշ»:

Արդի դարաշրջանում ծավալվող գլոբալ գործընթացների առումով չափազանց կարևոր է հումանիզմի դիրքերից ինտեգրման այն միտումների վերլուծությունը, որոնք տանում են դեպի նոր՝ մարդասիրության ու ժողովրդավարության սկզբունքների վրա հիմնված հասարակության, սկզբունքորեն նոր քաղաքակրթության ձևավորումը, որը դարեր ու հազարամյակներ շարունակ եղել է փիլիսոփայական բոլոր նշանավոր ուղղությունների ու հոսանքների երազանքը: Վերլուծելով նոր քաղաքակրթության ձևավորման հետ կապված գործընթացները՝ ակադ. Բ. Ֆրոյդն այն համոզմունքն է հայտնում, որ հասարակական զարգացման նոր պայմաններում գնալով ավելի մեծ նշանակություն ձեռք կբերեն ոչ այնքան տեխնոլոգիական կամ աշխարհաքաղաքական, որքան անտրոպոլոգիական՝ մարդաբանական գործոնները՝ մարդու, մշակույթի, կրթության ու բարոյականության զարգացումը: Այստեղից էլ՝ հումանիստական փիլիսոփայության գլխավոր կոչումը՝ իր ամբողջ ստեղծագործական ներուժն ուղղել մարդու «վեհացմանը», նրա միջառարկայական, համալիր ճանաչմանը գիտության ու արվեստի միջոցներով՝ այս առումով արմատապես փոխելով առաջնահերթությունների ամբողջ համակարգը մշակույթի ու սոցիալական ոլորտներում: Ոչ թե փիլիսոփայական տարբեր ուղղությունների, ուսմունքների ու դպրոցների արհեստական, մեխանիկական համախմբումը, «միասնական մետահամակարգի» մեջ դրանց միաձուլումը, այլ գաղափարական անհանդուրժողականությունն ու առճակատումները հաղթահարող նրանց հումանիստական ընդհանուր ուղղվածությունն ու մարդասիրական պաթոսը կարող են հանգեցնել համամարդկային յուրահատուկ փիլիսոփայության՝ «փիլիսոփայական էկումենիզմի» ձևավորմանը: Եվ որպես դրա արդյունք՝ կիրականանա մարդկային կեցության ներքին խորհուրդը՝ կձևավորվի համայն մարդկության հոգևոր միասնությունը, որի մեջ ձեռք կբերվի և հումանիստական փիլիսոփայության բարձրագույն համադրությունը:

Սակայն այդ նոր ուսմունքը, լինելով պատմական զարգացման ընթացքում սերունդների կողմից մշակված մարդասիրական ավանդույթներն ու համամարդկային արժեքները կրողը և պատմական նոր պայմաններում, սոցիալ-քաղաքական, մտավոր ու մշակութային նոր միջավայրում դրանք զարգացնողն ու հարստացնողը՝ միայն այն դեպքում կարող է հաջողությամբ իրականացնել իր պատմական առաքելությունը՝ ապահովել մարդկության առջև ծառացած սուր ու բախտորոշ խնդիրների լուծումը, անկոնֆլիկտ, խաղաղ ու ներդաշնակ աշխարհի ստեղծումը, եթե նա ամուր կերպով հենվի հումանիստական ճշմարիտ արժեքների, բանականության, արդարության ու սիրո սկզբունքների վրա: Այդ հումանիզմին է վիճակված նաև աշխարհի՝ որպես մարդկային քաղաքակրթության ընդհանուր օրրանի մասին մարդակենտրոն հայացքի հաստատումը, մարդկանց մեջ այն գիտակցության սերմանումը, որ իրենք՝ աշխարհայացքային, էթնիկական, կրոնական, մշակութային և սոցիալ-

Նոր հազարամյակի հումանիստական պարադիգմայի հարցի շուրջ 107  
պատմական զարգացման այլ հանգամանքներով պայմանավորված տարբերություններով ու առանձնահատկություններով հանդերձ՝ պատկանում են մարդկության միասնական ընտանիքին, կրում են համամարդկային միևնույն գաղափարները, արժեքներն ու իդեալները և միմյանց հետ կապված են պատմական ընդհանուր ճակատագրով, որ *"Gens una sumus"* («Մենք բոլորս մի ընտանիք ենք») և որ է՝ *"Homo homini deus est"* («Մարդը մարդու համար աստված է»):

**К ВОПРОСУ О ГУМАНИСТИЧЕСКОЙ  
ПАРАДИГМЕ НОВОГО ТЫСЯЧЕЛЕТИЯ**

**АСАТРЯН Г. Е.**

Резюме

Гуманистическая парадигма нового тысячелетия нацелена на достижение консолидации человечества, а также на решение проблем, вставших перед человеческим социумом на современном, весьма сложном и переломном этапе развития цивилизации.

**ON HUMANISTIC PARADIGM  
OF THE NEW MILLENNIUM**

**G. ASATRYAN**

Abstract

The present paper considers issues related to the definition and characteristic features of the new millennium's humanistic paradigm, targeted at the worldwide all-embracing unity of humanity, at the solution to the problems facing mankind at the present complex stage of the civilization development.